

Poprava francúzskeho kráľa Ľudovíta XVI.

Karol Gazdík

21. januára 2023 ✚ *História* ✚ *Francúzska revolúcia*

Parížska farnosť sv. Cecílie v Kostole sv. Eugena, kde sa slúžia tridentské sv. omše (*usus antiquior*), sa každoročne 21. januára zahaľuje do čiernej farby. V tento deň kostolu dominuje, okrem oltára s čiernym *antependiom*, do čiernej „odetá“ veľká tumba na katafalku. Tá je dekorovaná kráľovskými insígniami – kópiou kráľovskej koruny a Rádu Sv. Ducha. Pred tumbou je v kartuši časť znaku kráľovského rodu Bourbonovcov – tri zlaté *fleurs-de-lys* v modrom poli. Slávi sa asistovaná zádušná omša *Missa pro defunctis (Requiem)*, na ktorej konci je obrad Absolúcie.

Táto ponurá krása s Božími Milosťami patrí zosnulému kráľovi Ľudovítovi XVI., ktorý sa 21. januára 1793 stretol vďaka „národnej britve“ so svojím Stvoriteľom.

Messe solennelle de Requiem pour Louis XVI.

zdroj: youtube/Ite missa est

Na popravu kráľa Ľudovíta XVI. osobne nazerám ako na „otcovraždu“ – zabili totiž svoju hlavu štátu, ktorá bola panovníkom z vôle Boha. Osobnostne išlo o čestného, vzdelaného a zbožného človeka – pevne zastával kresťanské a morálne hodnoty, čím bol opakom svojho predchodcu (starého otca) Ľudovíta XV. Bol jednoduchej a úprimnej povahy, navyknutý byť skôr sám. Mal rád manuálnu prácu, hlavne zámočníctvo. Ako kráľ bol však dosť nerozhodný a nevedel sa často presadiť, ani komunikovať. K jeho smutnému koncu, v čase revolučného besnenia, prispela tzv. Varennská udalosť – pokus o útek kráľovskej rodiny v „zmenšenej verzii zámku Versailles, ktorej chýba len kaplnka a balkón pre hudobníkov“, ako posmešne nazval jeden dvoran obrovský zeleno-žltý koč pre sedem osôb, v ktorom sa rodina pokúsila utiecť.

Proces s „občanom Capetom“

Za tento svoj pokus bol Ľudovít XVI. vyhlásený za vlastizradcu, po čom nasledovala otázka jeho zosadenia. Za kráľove zosadenie z trónu sa v júli 1792 vyslovilo 47 zo 48 parížskych sekcií, ktoré vytvorili Národný výbor. Zákonodarné národné zhromaždenie to však odmietlo, preto vypuklo 10. augusta povstanie v podobe útoku na palác Tuileries. Výsledkom povstania bol vznik Národného konventu a zosadenie kráľa, ktorého uväznili vo veži Templu. Národný konvent následne začal súdny proces s „občanom Capetom“.

Robespierrove argumenty pre popravu kráľa boli nasledovné: „Tu sa nevedie súdny proces. Ľudovít nie je obžalovaný a vy nie ste žiadni sudcovia. Ste iba politici a zástupcovia národa. Vašou

úlohou nie je vysloviť nad niekým súdny rozsudok, ale prijať opatrenie v záujme verejného blaha. Pokiaľ ide o mňa, prieči sa mi trest smrti a k Ludovítovi necítim lásku ani nenávisť. Ale zosadený kráľ v lone revolúcie, ktorá má ešte ďaleko k tomu, aby bola pevne zakotvená, taký nemôže byť zneškodnený uväznením alebo vypovedaním. S bolesťou vyslovujem osudnú pravdu: je lepšie, aby zomrel Ludovít, než aby zahynulo 100-tisíc poctivých občanov...”

Súd s Ludovítom XVI. pred Národným konventom.

zdroj: wikimedia commons

Po množstve vypočúvaní a výpovedí sa hlasovalo. Hlasovanie o kráľovom osude v konvente vyzeralo takto: „Počet poslancov konventu: 749; neprítomní: 23; za bezpodmienečnú smrť: 361 poslancov; za bezpodmienečnú smrť s Mailhovým pozmeňujúcim návrhom: 26; smrť s odkladom: 44; pre inú trest: 290; zdržali sa hlasovania: 5.“ Za popravu kráľa hlasoval aj revolučný Philippe Égalité, vlastným menom *Ludovít Filip II., vojvoda z Orléans*. Možno by na tom nebolo nič zvláštne, keby sme nepoznali tú skutočnosť, že Ludovít Filip II. bol bratrancom kráľa. Tento liberál, revolucionár a dokonca veľmajster lôže *Veľký Orient Francúzska* len chladne a pragmaticky skonštatoval: „Zaujatý výlučne svojou povinnosťou a presvedčený, že všetci, ktorí zaútočili alebo budú neskôr útočiť na suverenitu ľudu, si zaslúžia smrť – hlasujem za smrť.“ Takto bol osud kráľa spečatený.

Kráľov život bol prvou stávkou v zápase dvoch strán, ktoré chceli ovládnuť konvent. Girondisti si v zásade nepriali smrti Ludovíta XVI. Mali totiž tušenie, že tá politická vražda nebude posledná a že zle začne vládu revolúcie. No zastrašení zúrivým krikom ulice a smelými výzvami Hory vyjadrili svoj súhlas. Vydajúc to „krvavé rukojemníctvo“ ľudu, ktorému sa chceli zavďačiť, boli o niekoľko mesiacov tým istým ľuďom opustení a odpykali si svoju zaslepenosť a malomyseľnosť na tom istom popravisku, ako nešťastný panovník. To bola skrátka revolúcia, ktorá zožrala aj svojich otcov a tvorcov.

Toto obdobie vecne zhrnul vnuk parížskeho kata, ktorý sa tiež volal Charles-Henri Sanson: „V tej nešťastnej dobe sa vídalo na hrotoch kopijí ako víťazoslávna trofej viac ľudských hláv ako ich môj starý otec a jeho predkovia stali; vídalo sa viac zohavených mŕtvol vlečených po uliciach, než ich narobili popravy za celé storočie.“ Položil si aj otázku, či za všetky tie ukrutnosti i vraždu kráľa treba viniť ľud. Odpoveď na ňu bola viac než jasná: „Nie: sú to smelí vodcovia, ktorí nevedia nič než rozniecovať zlé vášne a využívať ich; je to spodina, ktorá za búrky vystupuje na povrch a pokrýva ostatných svojou penou.“

Poprava kráľa

Dňa 20. januára 1793 dostal Charles-Henri Sanson de Longval (francúzsky kat pochádzajúci z rodiny, kde sa toto povolanie dedilo niekoľko generácií) rozkaz postaviť gilotínu na Námestí revolúcie. Nasledujúci deň mal byť pod ňou popravený Ľudovít XVI. Gilotína totiž nebola majetkom štátu, ale nástroj kata – jeho vlastníctvo. Popri tomto rozkaze dostal Sanson aj nepodpísaný list s vyhlásením, že kráľ bude zachránený, a preto anonymný autor požadoval, aby popravu oddaľoval. Táto predstava sa Sansonovi páčila, poprave kráľa nebol vôbec naklonený. Zároveň však dostal aj druhý anonymný list, v ktorom sa mu vyhrážali, aby sa nepokúšal zmať kráľovu popravu.

Charles-Henri Sanson de Longval

zdroj: wikimedia commons

Onen smutný deň, 21. január 1793, detailne opísal sám Charles-Henri Sanson. Tento opis budem citovať z knihy *Pamäte parížskych katov* – pamäte rodu Sanson písané rukami postriekanými krvou – rodu, ktorý sedem pokolení vykonával vo Francúzsku úrad popravných majstrov. Doplnujúce fakty čerpám z knihy *Najznámejšie verejné popravy v dejinách*. Dajme však slovo Charlesovi-Henrymu Sansonovi.

„Odišiel som z domu o ôsmej hodine ráno, potom, čo som objal svoju úbohú manželku, neočakávajúc, že ju ešte uvidím. Išiel som kočiarom s bratmi Charlemağnom a Louisom Martinom. Davy v uliciach boli také veľké, že trvalo skoro do deviatej hodiny, kým som dorazil na Námestie revolúcie. Moji pomocníci Gros a Barré vztýčili gilotínu, a ja som bol natoľko presvedčený, že nebude použitá, že som sa na ňu skoro ani nepozrel. Bratia boli ozbrojení, rovnako ako ja. Pod plášťami sme vedľa mečov mali dýky, štyri pištole a fľašu so strelným prachom a vrecká sme mali plné guliek. Boli sme si istí, že sa urobí nejaký pokus zachrániť kráľa, a mali sme v úmysle raziť mu cestu úteku a pomôcť mu zachrániť život.

Keď sme dorazili na námestie, hľadal som očami svojho syna, a našiel som ho neďaleko s jeho práporom. Kývol na mňa a zdalo sa, že ma povzbudzuje. Počúval som pozorne, aby som zachytil nejaký náznak toho, čo by sa malo stať. Utešoval som sa myšlienkou, že kráľ bol možno zachránený cestou a že už je mimo nebezpečenstva. Lenže keď som obrátil pohľad smerom k Madeleine, zbadal som náhle útvar jazdeckta, prichádzajúci klusom, a hneď za ním kočiar ťahaný dvoma koňmi a obklopený dvojakým radom jazdcov. Teraz už nemohlo byť pochyb. Obeť bola na ceste. Pohľad sa mi zahmlieval, a keď som sa pozrel na syna, bol tiež na

smrť bledý.

Koč sa zastavil pri päte popraviska. Kráľ sedel na zadnom sedadle vpravo, vedľa neho bol jeho spovedník a na protilahlom sedadle sedeli dvaja žandári. Tí vystúpili prví. Potom zostúpil ctihodný kňaz v zakázanom rúchu, ktoré som už dlhšie nevidel a hneď po ňom šiel kráľ, ktorý sa zdal byť dokonca ešte rozvážnejší a pokojnejší, než ako som ho vídal vo Versailles a v Tuileries. Keď sa priblížil ku schodom na popravisko, vrhol som pohľad okolo. Ľudia mlčali, zneli bubny, a nikde nebola ani najmenšia známka toho, žeby malo dôjsť k nejakej záchrane. Charlemagne bol znepokojený rovnako ako ja.

Abbé Edgeworth de Firmont naposledy spovedá kráľa Ľudovíta XVI.

zdroj: wikimedia commons

Pokiaľ ide o môjho brata Martina, bol mladší a istejší. Úctivo predstúpil, sňal klobúk a povedal kráľovi, že si musí vyzliecť kabát. „Nie je to potrebné,“ odpovedal kráľ. „Poprav ma oblečeného, tak ako som.“ Môj brat naliehal a dodal, že je aj nevyhnutné, aby mu zviazal ruky. Táto posledná poznámka sa kráľa veľmi dotkla. Očervenel a zvolal: „Čo? Ty by si sa odvážil ma dotknúť? Tu máš môj kabát, ale nedotkneš sa ma ani prstom!“ Keď to povedal, vyzliekol si kabát. Charlemagne prišiel Martinovi na pomoc a nevediac dobre, ako má vznešenú obeť oslovovať, povedal chladným tónom, ktorý len tak zakrýval jeho hlboké pohnutie: „Je to absolútne nevyhnutné. Poprava nemôže inak pokračovať.“

Zasiahol som aj ja, naklonil sa k uchu kňaza a zašepkal som: „Pán Abbé, poproste kráľa, aby sa podrobil. Zatiaľ čo mu budem zväzovať ruky, môžeme získať nejaký čas a možno by mohla prísť pomoc.“ Abbé mi pozrel smutne do tváre a potom oslovil kráľa: „Sieur,“ povedal, „podrobte sa poslednej obete, ktorá Vás ešte viac pripodobní nášmu Spasiteľovi, ktorý Vás za to odmení.“

Kráľ okamžite pozdvihol ruky, zatiaľ čo jeho spovedník mu priložil k perám Kristov obraz (kríž). Dvaja pomocníci zviazali tie ruky, ktoré kedysi držali žezlo. Potom vystúpil po schodoch na popravisko, podopieraný ctihodným kňazom... „To budú tie bubny znieť stále?“ opýtal sa Charlemagna. Ten mu povedal, že o tom nič nevie. Keď vyšiel na plošinu, pristúpil na stranu, kde bol dav najhustejší, kývnutím hlavy urobil na bubeníkov rozkazovacie gesto a bubnovanie sa na okamih prerušilo.

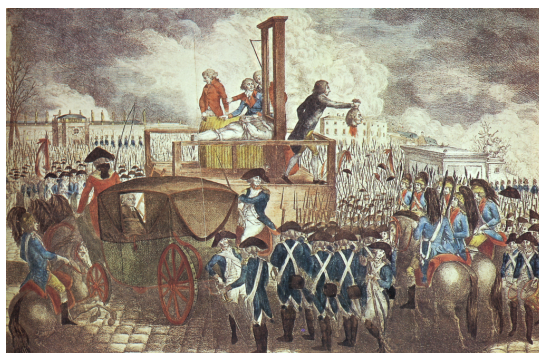
Poprava Ľudovíta XVI. na *Place de la Révolution*. Na prázdnom podstavci pred gilotínou, ktorý kedysi niesol jazdeckú sochu Ľudovíta XV., sedí teraz prizierajúca sa luza.

zdroj: wikimedia commons

„Francúzi!“ zvolal. „Vidíte svojho kráľa, pripraveného pre vás zomrieť. Kiež by moja krv utužila vaše šťastie! Zomieram nevinný z toho, z čoho som bol obvinený! Odpúšťam pôvodcom svojej smrti a žiadam Boha, aby krv dnes preliata nikdy nestiekla na Francúzsko...“ Chcel ešte pokračovať, keď Antoine Joseph Santerre, ktorý velil poprave, prikázal, aby bubnovanie pokračovalo, a už nič nebolo počuť. V okamihu bol kráľ uviazaný k osudnej doske a pár sekúnd na to, keď po dotyku mojej ruky padalo ostrie dole, ešte počul vážny hlas zbožného kňaza: „Synu svätého Ľudovíta, vystúpte na nebesia!“

Tak zomrel nešťastný kráľ, ktorý mohol byť zachránený tisíckou dobre ozbrojených mužov; a ja som v rozpakoch, ako mám rozumieť oznámeniu, ktoré som dostal deň pred popravou, že bude urobený nejaký pokus o jeho záchranu. Najmenší signál by stačil, aby došlo k pohybu v dave v jeho prospech, pretože keď môj pomocník Gros ukazoval ľuďom jeho hlavu, zaznelo síce pár víťazných výkrikov, ale väčšia časť davu odchádzala chvejúc sa v hlbokkej hrôze.“

Aj Abbé Firmont, kráľov spovedník, opísal posledné kráľove okamihy: „Najprv pretrvávalo hrozné ticho, a len tu a tam bolo počuť výkriky „Vive la République!“ Hlasy sa postupne násobili a za menej ako desať minút tento výkrik, tisíckrát opakovaný, sa stal spoločným volaním davu a všetky klobúky boli vo vzduchu.“

Poprava Ľudovíta XVI. na *Place de la Révolution*.

zdroj: wikimedia commons

Čoskoro nato si chamraď naplnená škodoradosťou namáčala vreckovky v kráľovej krvi. Charles-Henri Sanson bol tak pohnutý tým, čo videl, že vyhľadal kňaza, aby odslúžil zádušnú omšu v jednom opustenom dome. Sansonov vnuk to potvrdzuje hovoriac, že jeho starý otec prišiel po poprave domov len na chvíľu, čo nebolo jeho zvykom, a hneď odišiel. Vrátil sa až neskoro v noci.

